

Inhoud

Proloog: Het koranieke 'paleis' opnieuw bezoeken	13
Naar de oorsprong van de Koran	21
I. De Koran, een verrassend 'boek'	21
De Koran gesitueerd in de geschiedenis	21
De auteur van de Koran	25
Hoe kun je het ware van het valse onderscheiden?	29
De Koran, zowel discours als tekst	33
II. Mohammed	36
Wie was de profeet Mohammed?	37
Hoe kunnen we Mohammed dan kennen?	41
III. Het sleutelmoment van de Openbaring	47
Wat zegt de Traditie over de Openbaring aan Mohammed?	47
Wat zegt de Koran over de Openbaring?	51
IV. Het Woord wordt tekst	56
<i>Kitāb</i> en <i>Mushaf</i>	56
Een boodschap die uit de hemel is neergedaald	62
Een Woord is tekst geworden	69
I. De geschiedenis van de samenstelling van de Koran	69
De wording van de geschreven Koran	69
Hoe werd de huidige Koran als referentietekst opgelegd?	72
Hoe oud is de geschreven tekst dan?	77
II. De structuur van de Koran	79
De soera's	80
De eenheid van de Koran	83
De verzen	85
De letters en de 'bismillah' aan het begin van de soera's	87

III. De taal van en literaire genres in de Koran	88
De Arabische taal, de taal van de Koran	89
De Koran en poëzie	91
De Koran in Mekka	97
De context van de Openbaring	97
Stammen en clans	101
Mekka	102
Voor de Koran	105
Andere geloofsovertuigingen in Mekka	108
Mohammed en zijn tegenstanders in Mekka	113
De tegenstanders in de Koran	118
Mohammed wordt door de Mekkanen verjaagd	123
De Koran in Medina	129
Jathrib/Medina: een nieuwe context	129
Mohammeds actie in Medina	133
De veldslagen van Mohammed	136
Mohammed en Abraham	140
Mohammed en de christenen	144
De Koran en het geweld	147
Een gewelddadige tekst?	147
Gewelddadig discours	149
De regel van de 'compenserende vergelding'	153
Martelaarschap of afvalligheid	154
De 'jihad'	158
Het 'vers van het Zwaard'	161
Kruisiging en afhouden van handen en voeten	165
De islam bestaat niet buiten ruimte en tijd	167
Juridische bepalingen in de Koran	169
De <i>sharī'a</i>	169
Noodzakelijke interpretatie	171
De plaats van de vrouw	174

Over het Woord Gods	179
I. Woord van God en woord van mensen	179
Het Woord Gods en de talen van mensen	179
Mensentaal als 'bemiddeling' van Gods Woord	182
Wie pleegt afgoderij?	185
II. Woord van God en metaforisch taalgebruik	186
De rol van een metafoor	186
Vertrouwen in de taal	189
Epiloog: Openheid, kritiek en geloof	193
Register van verwijzingen naar en citaten uit de Koran	197

Proloog: Het koranieke ‘paleis’ opnieuw bezoeken

In alle religies is de verleiding groot te denken dat er tevoren niks was. Toch vormen de godsdiensten stuk voor stuk een vervolg op iets wat hun voorafging en wat doorgaans als Traditie wordt bestempeld. Inderdaad, alle religies zijn de vrucht van een verleden waar ze op voortbouwen en tegelijkertijd mee breken, om zo hun eigen geschiedenis te schrijven. Godsdiensten balanceren steevast tussen continuïteit en discontinuïteit om hun eigen richting te verkondigen en hun eigen wetmatigheden vorm te geven.

Als we hun oorsprong bestuderen, en in het bijzonder hun grondteksten, dringen zich talrijke en diverse vragen op. In welke al bestaande ‘paleizen’ hebben zij zich geïnstalleerd? Uit welk tijdperk stamden deze ‘paleizen’ en uit welke materialen waren ze opgetrokken? Wie bewoonde ze tevoren? Hoe en waarom hebben nieuwe bewoners die ‘paleizen’ heringericht en vernieuwd? Hoeveel tijd heeft deze renovatie in beslag genomen? En toen eenmaal het nieuwe bouwwerk er stond, wat is daar dan gebeurd? Wat werd er verhaald en wie waren de toehoorders? Welk woord werd daar gesproken en wat werd er met dat woord aangevangen?

Ook de Koran – een van de grondteksten van de mensheid, een tekst die de loop van de geschiedenis heeft gewijzigd – ontsnapt niet aan al deze vragen. We mogen deze vragen niet uit de weg gaan, maar moeten ze zonder vrees durven stellen. Zo kunnen de moslims de zin – zeg maar: de kern – terugvinden van de vernieuwing die de Koran in zich draagt. Want al te vaak hebben moslims de neiging te vergeten dat de islam als gevestigde godsdienst – de islam zoals we die vandaag de dag kennen – ten tijde van de openbaring aan de profeet Mohammed nog niet bestond.

De islamitische godsdienst is ontstaan in een culturele context die sterk doordrongen was van de verhalen uit de joodse

Bijbel en de christelijke evangeliën, alsook uit andere religieuze tradities zoals het zoroastrisme en het manicheïsme. De Arabische samenleving van de zevende eeuw van onze gebruikelijke tijdsrekening – de samenleving waarin Mohammed, de profeet van de islam, heeft geleefd – behoort tot wat historici de laatantieke wereld noemen. Dit slaat op de periode van de vierde tot en met de achtste eeuw, van zowat het jaar 300 tot ongeveer het jaar 800 van onze gebruikelijke tijdsrekening.

Toen het koranieke woord in de zevende eeuw voor het eerst werd verkondigd en gehoord en het dus begon te circuleren, was het strikt genomen nog geen ‘islamitisch’ woord. Het was in de eerste plaats een Arabisch tribaal discours dat onvermijdelijk grondig beïnvloed werd door de cultuur van de toenmalige Arabische stammen. Mekka was immers een geïsoleerd stadje in een droge vallei. Toch kwamen daar ideeën met elkaar in contact, waaronder getuigenissen uit het verleden en bijbelse geloofsovertuigingen uit het zuidelijker gelegen Jemen. Medina – een oase – was veel meer beïnvloed door de Byzantijnse culturele wereld in het noorden. Bovendien kwamen vele karavanen die langs de Zijderoute trokken er voorbij.

Het is belangrijk dat we ons allereerst in dit soort realiteiten laten onderdompelen, want het is in deze context dat het koranieke woord voor het eerst gehoord werd, het is als het ware in dit ‘paleis’ dat het zich heeft geïnstalleerd. Daarna moeten we onderzoeken hoe dit woord de dialoog met zijn tijd is aangegaan, hoe het ermee in competitie of zelfs in de clinch is gegaan. Het woord staat immers altijd in relatie met zijn omgeving, net zoals het er voortdurend mee botst. Het woord breekt zijn omgeving niet af om iets volkomen nieuws te beginnen, het woord vindt zijn milieu niet opnieuw uit, maar het heroriënteert het in een richting die strookt met zijn boodschap.

Als de Koran bijvoorbeeld oeroude verhalen overneemt of heroïsche figuren uit het verleden ten tonele voert, verandert hij niet noodzakelijk wat tot dan toe bekend was of verteld werd, maar geeft hij er een nieuwe betekenis aan. De Koran neemt opnieuw dezelfde histories als weleer op, maar om er een ander

verhaal mee te schrijven, een nieuwe geschiedenis. En om deze nieuwe geschiedenis te schrijven, hanteert de Koran de religieuze beeldtaal en de vele verhalen die al voorhanden waren, net zoals bouwlieden de stenen, de materialen en de verschillende kamers van een ouder huis recycleren om er een nieuwe woning mee te bouwen of in te richten.

De Koran, ten slotte, scheidt nieuwe verbanden tussen de mensen en de God die zijn Woord tot hen gericht heeft. Maar wat is dat Woord, waar komt het vandaan, tot wie wordt het gericht en wat zegt het precies? Want we mogen niet vergeten dat er een tijdsspanne van vele jaren ligt tussen wie dat woord in den beginne hebben gehoord en anderen die het veel later via een geschreven tekst hebben gelezen. Daarom is het zo belangrijk dat we sporen en aanwijzingen terugvinden van wat er in die begintijd is gebeurd.

We moeten uitzoeken in welke omstandigheden het koranieke woord heeft weerklonken en hoe de eerste toehoorders het hebben begrepen, al kunnen we natuurlijk nooit de exacte context van die tijd terugvinden. We moeten ook proberen te begrijpen hoe van een mondelinge naar een schriftelijke overlevering werd overgestapt. Vooral het waarom van dat laatste is belangrijk, want het gaat hier om een fundamentele verandering. Het komt erop aan het 'levensverhaal' van de tekst te reconstrueren, met alle weerbarstige geheimen die deze historie heeft gekend, om tegenwoordig te begrijpen wat vroeger werd gezegd, bij het begin van de verkondiging.

De Koran, levend Woord voor miljoenen mensen wereldwijd en bron van nieuwsgierigheid voor miljoenen anderen, moet gelezen en beschouwd worden als een schakel uit een bijzonder lange geschiedenis. Hij zit boordevol verhalen die tot het collectieve geheugen van de mensheid behoren. Als in een spiegel vind je in de Koran zowel de grootste angsten als de diepste verlangens van de mens terug. De Koran is natuurlijk ook de stichtende tekst van een nieuwe religie, en daarom is hij voor de gelovigen heilig en uniek. Maar dat mag geen reden zijn om de menselijke aspecten ervan uit de weg te gaan, om geen rekening

te houden met zijn wortels in de geschiedenis. Misschien is er tegenwoordig trouwens reden te meer om daar aandacht voor te hebben, aangezien de mensheid zich door nieuwe gevaren bedreigd lijkt te voelen.

Je mag het begrijpen van de Koran niet vastleggen en om-muren. Hij behoort immers tot de geschiedenis van de mensen. Daarom moeten we de Koran steevast met meer nieuwsgierig-heid benaderen, in de hoop er nieuwe perspectieven of passages in te ontdekken waarvan we het belang tevoren onvoldoende ingeschat hadden. Het is nu immers aan ons om dat 'paleis' te bewonen en er voldoende tijd in door te brengen om te ontdek-ken hoe de verschillende ruimtes gesitueerd zijn ten opzichte van elkaar. Het is nu aan ons om de oude muren en historische gewelven te horen fluisteren en om de stiltes van de grote zalen te beluisteren. Je kunt het koranieke 'paleis' niet binnengaan als een gelovige die alles al tevoren denkt te weten, want het is een onuitputtelijke bron van betekenissen en zingeving voor wie het telkens weer met een nieuwe blik probeert te bezoeken.